

EDUARD MAURITS MEIJERS
EEN VEELZIJDIGE TOPJURIST
(10 januari 1880 - 25 juni 1954)

door

J.M. POLAK

1. In deze speciale T.P.R.-aflevering is ook plaats ingeruimd voor herdenkingen van juristen die in de verstreken eeuw aan de top hebben gestaan. Voor Nederland behoort daartoe ongetwijfeld Prof. Mr. E.M. Meijers. Trouwens ook de Belgische rechtswetenschap heeft van zijn publicitaire en andere bijdragen profijt mogen trekken.

Voor de schets van zijn betekenis heb ik vooral gebruik gemaakt van publicaties die over zijn persoon en zijn werkzaamheden zijn uitgebracht. Enkele daarvan die hierna nog worden geciteerd, heb ik in een bijlage vermeld. Daarnaast heb ik ook eigen herinneringen verwerkt. Als student aan de juridische faculteit van de Leidse universiteit, begonnen in 1940, heb ik als gevolg van de oorlog geen gelegenheid gekregen zijn colleges te volgen. Wel heb ik kort na de bevrijding en Meijers' terugkeer uit de Duitse gevangenschap bij hem tentamen burgerlijk recht afgelegd en daarna korte tijd als lid van het juridisch studentendispuut Juri Sacrum onder zijn voorzitterschap een aantal debatten meegemaakt. Van oktober 1953 tot juni 1954 heb ik Meijers mogen assisteren bij het gereed maken van zijn (eerste) ontwerp voor een nieuw Burgerlijk Wetboek. Het zijn vooral deze laatste herinneringen die mij motiveren over zijn persoon en werk deze bijdrage te schrijven.

2. Eerst beknopt het één en ander uit het *curriculum vitae* van Meijers. Hij is geboren op 10 januari 1880 te (Den) Helder. Zijn rechtenstudie aan de Universiteit Amsterdam sloot hij in 1903 af met een proefschrift „*Dogmatische rechtswetenschap*”. In de jaren daarna werd hij advocaat, publiceerde hij veel over arbeidsrecht en was hij korte tijd lid van de Amsterdamse gemeenteraad voor de vrijzinnig democraten. In 1910 werd hij aan de Leidse universiteit benoemd tot hoogleraar in het burgerlijk recht en internationaal privaatrecht. Hij startte met een inaugurele rede over „*De taak der rechtswetenschap ten aanzien der vrije rechtspraak*”. Naast de hoofdfunctie van hoogleraar, die hij met een onderbreking gedurende de tweede wereldoorlog tot 1950 zou blijven vervullen, heeft Meijers vele nevenfunc-

ties vervuld. Zo was hij van 1912 tot aan zijn overlijden redacteur van het Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie (WPNR) en vanaf 1920 lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.

De Duitse bezetting maakte een voorlopig einde aan deze glanzende carrière. Op 26 november 1940 werd hij als Jood ontslagen. Gevangenschap, aanvankelijk in Barneveld en Westerbork en daarna in Theresienstadt, wist hij te doorstaan. In zijn gevoelvolle herdenking van Meijers in 1954 schrijft zijn Leidse collega R.P. Cleveringa over de geestkracht van Meijers die niet doofde, zoals blijkt uit de voorbereiding van het in 1948 gepubliceerde boek „*De algemene begrippen van het burgerlijk recht*” („grotendeels ginds opgesteld, zonder boekerij, met amper de allernodigste schrijfbehoeften en weinig meer dan een tafelhoek te midden van nooit aflatend rumoer in ook verder de slechtst denkbare verblijfsomstandigheden.”).

Na de oorlog hervatte Meijers terstond zijn werkzaamheden. Op 25 april 1947 kreeg hij de opdracht een nieuw Burgerlijk Wetboek te ontwerpen. Midden in die werkzaamheden overleed hij op 25 juni 1954 's avonds thuis in Leiden. Overdag had hij nog in de jaarvergadering van de Nederlandse Juristenvereniging het woord gevoerd.

3. De hoogleraar Meijers was niet een *docent* met de gaven van een echte redenaar. Zijn leerlingen die over zijn onderwijs hebben bericht, beklemtonen wel dat hij rustig en duidelijk college gaf. Ook over zijn optreden als *examinator* werd positief geoordeeld. Hij nam daarvoor de tijd en stelde relevante vragen. Zijn oordeel was mild en verantwoord. Als *promotor* heeft hij zich steeds afstandelijk opgesteld. Hij liet de promovendus geheel vrij en wachtte af tot hem de definitieve tekst werd voorgelegd. En ook dan beperkte hij zich in zijn commentaar doorgaans tot wat wij thans een marginale toetsing noemen. In dat opzicht verschilde hij sterk van zijn Amsterdamse collega Scholten die zich juist intensief met de voorbereiding van het proefschrift inliet. Een vergelijkbare afstandelijke houding nam hij aan als voorzitter van het dispuut *Juri Sacrum*. Hij liet de leden discussiëren zonder in te grijpen. In de jubileumbundel van het dispuut ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan in 1982 schreef Veegens terecht dat de leden die hem hebben meegemaakt, zich zullen herinneren „*hoe hij met enkele woorden een debat dat dreigde te ontsporen weer op de rails kon zetten*”. Al met al kon Veegens tot de juiste conclusie komen dat Meijers bewust geen school heeft gemaakt. „*Niets lag minder in zijn aard dan het opdringen van eigen opvattingen aan zijn leerlingen. Hij*

achtte zijn taak voltooid als hij hen van napraten tot zelfstandig denken had gebracht.” (p. 203).

Met een proefschrift over dogmatische rechtswetenschap heeft Meijers al vroeg als *wetenschapper* hoog ingezet. In combinatie met de Algemene begrippen van 1948 vormden zijn beschouwingen in elk geval stof genoeg voor discussie. Die is ook gekomen. In zijn opstel over de Methode van Meijers, opgenomen in het WPNR van 1980, gaat A.R. Bloembergen met verwerking van veel literatuur grondig op die beschouwingen in. Hij moet vaststellen dat het boek van 1948 weinig aandacht en doorwerking heeft gekregen. De Nederlandse privaatrechtswetenschap is nooit sterk dogmatisch geweest. Veel van wat in dat boek te vinden is, wordt toch wel aanvaard zonder dat daarvoor behoeft te worden ingestemd met de algemene begripvorming die daaraan ten grondslag zou liggen. De betekenis van Meijers ligt dan ook elders. Die wordt door Bloembergen aan het slot knap samengevat. Ik citeer:

„Ik ben opnieuw diep onder de indruk gekomen van de geweldige omvang van zijn werk, de vele terreinen van positief recht die hij bestreken heeft, de beheersing van vreemd recht en rechtsgeschiedenis, de originaliteit van zijn onderzoek, de helderheid, scherpte en overtuigingskracht van zijn geschriften, de wijsheid en genuanceerdheid van zijn oordeel en de intensieve aanraking met de rechtspraak.”

Aan dit oordeel dat ik gaarne onderschrijf, wil ik nog het één en ander toevoegen. Daarmee kan ik tevens ingaan op de vraag of, en zo ja in welke opzichten, de wetenschapsbeoefening van Meijers verschilde van die van zijn Amsterdamse collega Scholten. Dat er sprake zou zijn geweest van fundamentele verschillen, is beweerd. Maar H. Drion heeft in zijn bijdrage *„Scholten en Meijers: een tegenstelling?”* tot het herdenkingsnummer ter gelegenheid van de 100ste geboortedag van Scholten (1975, *WPNR* 5314) aangetoond dat van fundamentele tegenstellingen geen sprake is. Wel signaleert hij accentverschillen. Zo was Scholten veel eerder dan Meijers geneigd de rechtsvorming aan de rechter over te laten en daarvoor niet de hulp van de wetgever in te roepen. Dat vertrouwen in de rechter en in de rechterlijke rechtsvorming manifesteerde zich nog op een ander punt. J.C. Van Oven, van jongsaf bevriend met Meijers en jarenlang collega in Leiden, heeft dat treffend in zijn in memoriam in 1954 (*WPNR* 4355) verwoord: *„Zoals Paul Scholten steeds de juridische problemen in de eerste plaats bekeek met het oog van de rechter, deed Meijers het met dat van de advocaat.”*

Wie de lange lijst van publicaties van Meijers raadpleegt zal hem daar ook tegenkomen als *rechtshistoricus*. In zijn bijdrage van 1980 heeft de Belgische hoogleraar Gilissen geschreven over de betekenis van Meijers voor de Europese rechtsgeschiedenis. Ik mag wel volstaan met overneming van het slot van die bijdrage. *„De uitstraling van Meijers reikte tot ver buiten Nederland. In België zijn wij hem bijzonder dankbaar voor de grondige studies en bronnenpublicaties die hij aan het oud-Vlaamse en het oud-Brabantse recht heeft gewijd. Aan de Franse rechtsgeschiedenis heeft hij zijn beste krachten besteed; en de Franse rechtshistorici hebben dit geapprecieerd. Ook elders in Europa zijn zijn baanbrekende stellingen aanvaard. Hij was een rechtshistoricus van Europees formaat.”*. En ik voeg daaraan toe Gilissen's uiting van verbazing en bewondering als hij opmerkt zich altijd te hebben afgevraagd *„hoe Meijers de vrije tijd kon vinden om op speurtocht te gaan in de tientallen archiefdepots van Vlaanderen en Brabant, teneinde aldaar de oudste bronnen van het gewoonterecht te zoeken en te vinden, de teksten af te schrijven, de handschriften wetenschappelijk af te werken en persklaar te maken.”*.

Meijers heeft de rechtsgeschiedenis niet alleen maar als een eigen discipline bestudeerd en daarover gerapporteerd. Hij heeft die ook verweven in zijn publicaties over hedendaags positief recht. En dan niet louter als verfraaiing, maar ter versterking van het betoog. Ook daarover is in het WPNR van 1980 geschreven. R. Feenstra, destijds hoogleraar in het Romeinse recht en zijn geschiedenis aan de Rijksuniversiteit te Leiden, heeft met vele voorbeelden Meijers' beroep op de rechtsgeschiedenis bij de behandeling van privaatrechtelijke leerstukken beschreven en verlevendigd. Zo komen we tegen de destijds bekende discussie over de vraag of de levering op een rechtsgeldige titel moest berusten. Ook valt op een uitlating in een artikel uit 1916 waarin wordt gesproken van een rechtsregel of rechtsinstelling die onafgebroken is blijven leven en waarin een neerslag van de ervaring van eeuwen te zien is. Een uitlating die decennia later, als het ontwerp voor een nieuw Burgerlijk Wetboek moet worden toegelicht, terugkeert.

Meijers is ook *annotator* geweest. Met Scholten heeft hij in 1926 een begin gemaakt met het schrijven van noten onder arresten van de (Burgerlijke Kamer van de) Hoge Raad. Zij zijn daarmee trendsetters geweest. Meijers die met dat werk ook na 1945 is doorgedaan, heeft er meer dan 800 op zijn naam staan. In die noten zijn op fraaie wijze rechtswetenschap en rechtspraktijk met elkaar verenigd. Helaas is een plan, kort na het overlijden van Meijers opgezet, om zijn annotaties

systematisch aan de hand van tref- en sleutelwoorden in een uitgave samen te brengen, niet tot uitvoering kunnen komen.

Behalve als annotator heeft Meijers ook naam gemaakt als *adviseur*. In zijn publicaties van 1977 en 1982 heeft de advocaat Veegens gesproken over de omvangrijke consultatieve praktijk van Meijers en diens bereidheid om de partij die het advies vroeg, te steunen. Moeten we naar de omvang van deze praktijk gissen, we weten wel dankzij het speurwerk van de Hondt, neergelegd in het WPNR van 1980, dat Meijers in het WPNR 1232 rechtsvragen heeft beantwoord. Met deze rubriek waardoor ook buitenstaanders van het advies konden kennismaken en profiteren, heeft hij grote invloed, vooral in het notariaat, uitgeoefend. De rubriek is nog steeds een trekker. In 1975 is ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van Het Amsterdams Juridisch Genootschap „*Notariële Vereniging*” te Amsterdam een selectie 1001 Rechtsvragen, verzameld uit de jaargangen van het WPNR 1920 tot en met 1973, uitgebracht. Een initiatief dat navolging door opvolging verdient.

Meijers moge bij zijn onderwijs en onderzoek van een zekere afstandelijkheid blijken hebben gegeven, het is zeker niet zo dat hij zich in zijn studeerkamer opsloot en anderen de bij de wetenschapsbeoefening behorende *organisatorische nevenwerkzaamheden* liet opknappen. Hij vervulde met toewijding de taken die aan zijn Leidse hooglerschap verbonden waren. Hij was niet alleen redacteur van het WPNR, maar ook van het Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis dat op zijn initiatief in 1918 werd opgericht. Hij maakte deel uit van vele commissies. Ik noem er hier slechts één: de in 1931 onder zijn voorzitterschap ingestelde commissie inzake de wenselijkheid en de mogelijkheid van een universitaire opleiding voor het notariaat die met haar conclusie dat een universitaire studie gewenst was, succes heeft geboekt, al is pas in 1958 deze conclusie verwezenlijkt.

Dateerden deze nevenwerkzaamheden van vóór 1940, ook na de oorlog kon Meijers van zijn bekwaamheden op organisatorisch gebied blijken geven. Het werken aan een nieuw Burgerlijk Wetboek en de contacten met Belgische juristen die hierna nog ter sprake komen, zijn daarvan sprekende voorbeelden. Ook zijn eigen universiteit profiteerde van zijn inzet. Wiersma maakt er melding van dat hij de tijd nam voor initiatieven als de oprichting van de Universitaire Pers Leiden en de Stichting Studentenhuisvesting. En de gemeente Leiden — zo lezen we bij Cleveringa — profiteerde van zijn burgerzin bij het geven van zijn krachten aan het „*Volkshuis*” en aan de schouwburg.

4. De meeste bekendheid — ook buiten de juridische wereld — heeft Meijers gekregen door zijn initiatieven en werkzaamheden bij de totstandkoming van *het nieuwe Burgerlijk Wetboek*. Bij Koninklijk Besluit van 25 april 1947 is hem de opdracht om een nieuw B.W. te ontwerpen, verleend. Maar al lang had hij in woord en geschrift op deze hercodificatie aangedrongen. Opvallend is onder meer een WPNR-artikel van 1928 getiteld „*Het feillooze deel van ons Burgerlijk Wetboek*”. Daarin is een lijst van honderd leemten opgenomen die door wetgeving zouden kunnen worden opgeheven. Bepleit wordt de aanpak door partiële wetswijzigingen te verlaten en te kiezen voor een totale herziening van het wetboek. Daardoor kan de eenheid en overzichtelijkheid worden bevorderd en kunnen de resultaten van de rechtspraak worden geïncorporeerd.

Tot zijn overlijden op 25 juni 1954 heeft Meijers intensief aan de voorbereidingen gewerkt. De resultaten daarvan zijn onder meer kenbaar uit de parlementaire stukken inzake de vraagpuntenprocedure, gestart in november 1952 en afgesloten in september 1953 en uit het op 6 april 1954 ingediende ontwerp voor een nieuw B.W. (eerste gedeelte, Boek 1-4, het zo genoemde groene boek).

De vraagpuntenprocedure was een voor die tijd ongewoon fenomeen en in de ministerraad van toen ook niet onomstreden. Maar de tegenstand werd overwonnen. In de inleidende nota werd een krachtig argument gebezigd: „*Wil er een redelijke kans zijn voor totstandkoming van een nieuw wetboek dan zal vooraf gepeild moeten worden hoe de Volksvertegenwoordiging over een aantal vraagstukken denkt.*”. Die vraagstukken zijn in 48 vraagpunten neergelegd. Bij de openbare behandeling in de Tweede Kamer bleek de overgrote meerderheid van de woordvoerders vóór een algehele herziening van het Burgerlijk Wetboek te zijn. Ook de argumenten die daarvoor pleiten, kregen instemming. Door zijn casuïstisch karakter kan jurisprudentierecht minder dan wettenrecht het ingewikkelde maatschappelijk leven op bevredigende wijze aan algemene voorschriften helpen.

Het groene boek bevat na een Inleidende titel achtereenvolgens de Boeken Personen- en familierecht, Rechtspersonen, Vermogensrecht in het algemeen en Erfrecht. In de brief aan de Koningin waarbij de tekst en de toelichting van dit groene boek werden aangeboden, wordt gewag gemaakt van de vele organisaties, belanghebbenden en deskundigen die door Meijers zijn geraadpleegd en van advies hebben gediend. Zoals bij de vraagpuntenprocedure blijkt de ontwerper groot belang te hechten aan inspraak van buitenaf. En uiteraard worden in de toelichting wederom de redenen die de totstandkoming van een nieuw

B.W. wenselijk maken uiteengezet. Bij de typering van het algemeen karakter van het ontwerp komen we weer tegen de opmerking dat de voorschriften van burgerlijk recht „*de bezonken wijsheid van vele eeuwen*” bevatten. Een Burgerlijk Wetboek is dan ook niet een geschikt terrein voor juridische experimenten.

Het groene boek is gevolgd door een wetsontwerp. Meijers heeft de indiening van dit ontwerp bij de Tweede Kamer op 4 november 1954 niet meer mogen meemaken. Over de verdere gang van zaken waarover onder meer door K. Wiersma in 1980 en E.O.H.P. Florijn in zijn proefschrift *Ontstaan en ontwikkeling van het nieuwe Burgerlijk Wetboek* (1995) uitvoerig is geschreven, slechts het volgende. Het tempo dat door Meijers en de Minister van Justitie Donker werd aangehouden, nam zienderogen af. Het moeizaam functionerende driemanschap dat Meijers opvolgde, veroorzaakte de eerste vertraging. Maar ook na 1961 toen de werkzaamheden van het driemanschap werden beëindigd en andere organisatorische voorzieningen werden getroffen, was de vaart er uit. Er was overigens veel te doen. Er werd ook gewerkt aan de boeken 5 (zakelijke rechten), 6 (algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht) en 7 (bijzondere overeenkomsten). Gelukkig is men het er wel betrekkelijk snel over eens kunnen worden dat niet gewacht behoefde te worden met de invoering tot alle boeken het Staatsblad hadden bereikt. Het personen- en familierecht van boek 1 kon op 1 januari 1970 in werking treden. Boek 2 over rechtspersonen trad in werking op 26 juli 1976. Dankzij deze „voortreinen” konden praktijk en wetenschap profiteren van de in die boeken neergelegde nieuwe inzichten en vertrouwd raken met de komende grote hercodificatie. Doordat in de rechtspraak al waar dat pas gaf, werd geanticipeerd op regelingen die nog in het stadium van voorbereiding waren, was er trouwens al sprake van een zekere werking van de boeken 3, 5, 6 en 7. Ook door de juridische commentaren en het universitaire onderwijs kregen die boeken al de nodige bekendheid. Maar pas op 1 januari 1992 hebben zij kracht van wet gekregen. En het erfrecht van boek 4 moet nog op invoering wachten. Ik mag daarvoor wel verwijzen naar mijn Redactie Privaat in *T.P.R.* 2000, p. 893 e.v.

We zijn nu 9 jaar later. Met de boeken 3, 5, 6 en 7 is al de nodige ervaring opgedaan. De overgang van oud naar nieuw is soepel verlopen. De problemen die door enkele tegenstanders in het vooruitzicht waren gesteld, zijn uitgebleven. Met recht kan met Van der Grinten in zijn bijdrage van 1992 worden gezegd dat het nieuwe wetboek mag worden gezien „*als een monument aere perennius voor Meijers, een groot Nederlands jurist van onze eeuw. Zonder Meijers zou het NBW*

er niet zijn.”. Natuurlijk blijft er voor de wetgever werk aan de winkel. Ook een nieuw wetboek moet steeds worden aangepast. Ook zal moeten worden nagegaan en gevolgd wat de ontwikkelingen met betrekking tot een Europees privaatrecht waarover Vranken in *T.P.R.*, 2000, p. 3-12 schreef, gaan betekenen. In elk geval staat vast dat deze discussie beter kan worden aangegaan met een up-to-date dan met een vermolmd wetboek.

5. Het succes dat Meijers heeft geboekt met de codificatie van een nieuw Burgerlijk Wetboek is achterwege gebleven bij zijn vergelijkbare pogingen het *I.P.R.* in wetsteksten vast te leggen. Deskundig was hij overigens ook op dit gebied. In de leeropdracht van 1910 was ook het internationaal privaatrecht opgenomen. In artikelen en annotaties heeft hij van die deskundigheid duidelijk blijk gegeven.

Gestimuleerd door de positieve benadering van de Nederlandse Juristen Vereniging die in juni 1947 had beraadslaagd over de vraag in hoeverre de bepalingen onzer wetgeving rakende het internationaal privaatrecht wijziging of aanvulling behoeften, kwam hij reeds einde 1947 met een concept voor een eenvormige *I.P.R.*-wet voor de Benelux. Dit concept werd vervolgens aan een inmiddels ingestelde Benelux-studiecommissie voorgelegd. Op 11 mei 1951 volgde te 's Gravenhage de ondertekening van een Verdrag tot het invoeren in België, Nederland en Luxemburg van een eenvormige wet betreffende het internationaal privaatrecht. Maar toen kwam de kink in de kabel. Er is nog aan de teksten gesleuteld met als resultaat een Verdrag te Brussel van 3 juli 1969. Maar nadien hebben de betrokken ministers besloten de procedure tot goedkeuring van dat verdrag in de drie landen te doen staken. De teksten vonden onvoldoende weerklank bij de beoefenaren van het *I.P.R.*. Wel zijn in rechterlijke uitspraken sporen van deze eenvormige wet te vinden.

6. Aan de beraadslagingen in de *Benelux-commissie* is deelgenomen door de Belgische hoogleraar Van Dievoet. Met hem heeft Meijers al vóór de oorlog samengewerkt. Een voorbeeld daarvan ontleen ik aan de bijdrage van Van Gerven, opgenomen in het herdenkingsnummer van 1980. Hij maakt daarin melding van gastcolleges over „Misbruik van Recht en Wetsontduiking” die Meijers op uitnodiging van zijn Leuvense vriend Emiel Van Dievoet op 9-11 maart 1937 te Leuven heeft gehouden. In die, later gepubliceerde colleges, vindt Van Gerven inspiratie om zich in de geschriften van Meijers te verdiepen en onder de titel „*Variaties op het thema misbruik*” te schrijven over misbruik van recht, misbruik van omstandigheden, misbruik van bevoegdheid, misbruik van instellingen en misbruik van privaatrecht.

Na de oorlog is die samenwerking voortgezet. De *Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland* dankt daaraan haar bestaan. In de jubileumbundel die in 1997 bij het 50-jarig bestaan is uitgebracht, hebben B. van Camp en C.J.H. Jansen de lotgevallen van de vereniging beschreven. Zij plaatsen Van Dievoet en Meijers in de schijnwerpers door beknopt hun verdiensten te schetsen, besteden aandacht aan de inrichting van de vereniging en aan de strekking van de verderop in de bundel besproken preadviezen om als volgt te eindigen:

„Na de alles vernietigende Tweede Wereldoorlog waren de geesten rijp voor het opbouwende initiatief dat Van Dievoet en Meijers op een vindingrijke wijze vorm hebben gegeven in de Vereniging. Met een minimum aan formele rompslomp werd een geestrijke materiële uitwisseling van ideeën tussen juristen van formaat op gang gebracht. Bovendien werden in de boezem van de Vereniging vriendschappen voor het leven gesloten.”.

Van die vriendschappen heeft onder meer het T.P.R. geprofiteerd. Al sinds de oprichting in 1964 wordt de Belgische redactie gesecondeerd door een Nederlandse adviesraad. Al sinds jaar en dag komen redactie en adviesraad aan de vooravond van de Jaarvergadering van de Vereniging samen. De preadviezen van de afdeling privaatrecht worden in het T.P.R. opgenomen. Ook op andere terreinen wordt vruchtbaar samengewerkt. In het Nederlands Juristenblad van 19 maart 1983 hebben Marcel Storme en ik over de contacten en de samenwerking tussen België en Nederland in de rechtswetenschap en de rechtspraak gerapporteerd.

7. Ik sluit deze biografie in zakformaat af. De beperkte omvang brengt mee dat de beschrijving aan de buitenkant moest blijven. Voorbeelden die duidelijk kunnen maken waarin Meijers zich onderscheidt van andere juristen en die het betoog verlevendigen, moeten achterwege blijven. In de plaats daarvan heb ik vooral anderen die tot oordelen bevoegd zijn, aan het woord gelaten en dus vrij veel geciteerd. Zo hoop ik aannemelijk te hebben gemaakt dat Meijers een *veelzijdige topjurist* is geweest.

Een dergelijke typering is uiteraard subjectief gekleurd. Ik heb in het begin van deze bijdrage vermeld dat ik Meijers bij de voorbereiding van het ontwerp voor een nieuw Burgerlijk Wetboek heb geassisteerd. In de winter 1953/1954 en het vroege voorjaar van 1954 heb ik de toelichtingen geschreven bij de door Meijers ontworpen teksten van de titels 6, 7, 8, 9, 10 en 11 van boek 3 (respectievelijk inhoudende bewind, gemeen-

schap, vruchtgebruik, rechten van pand en hypotheek, verhaalsrecht op goederen en rechtsvorderingen). In de bij de invoering van het nieuwe B.W. in 1992 uitgebrachte speciale NJB-aflevering heb ik over die werkzaamheden geschreven. Mijn bewondering voor Meijers heb ik toen als volgt verwoord.: „*Hij was een man naar mijn hart (van toen en nu): weinig woorden en veel overlaten*” (p. 28). Dit oordeel moge mijn motivatie om deze bijdrage te schrijven, verklaren.

Meijers blijft in de herinnering voortleven. Daartoe draagt ook bij de oprichting en het functioneren van het E.M. Meijers Instituut voor Rechtswetenschappelijk Onderzoek van de Juridische Faculteit van de Rijksuniversiteit Leiden.

AANGEHAALDE LITERATUUR

J.C. VAN OVEN, „In memoriam E.M. Meijers”, *WPNR* 4355 van 10 juli 1954.

H. DRION, „Scholten en Meijers: een tegenstelling?”, *WPNR* 5314 van 30 augustus 1975, Herdenkingsnummer ter gelegenheid van de 100ste geboortedag van Paul Scholten.

J.M. VAN DUNNÉ, P. BOELES en A.J. HEERMA VAN VOSS, *Acht civilisten in burger*, Beekhuis-Dooyeweerd-Dorhout Mees-Kisch-Lange-meijer-Petit-Pitlo-Veegens, 1977.

D.J. VEEGENS, „Een herwaardering van Meijers” in *Rechtsgeleerde Opstellen vervaardigd door leden van het Leids Juridisch Dispuut „Juri Sacrum” ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het Dispuut*, 1982.

M. STORME en J.M. POLAK, „De contacten en de samenwerking tussen België en Nederland in de rechtswetenschap en de rechtspraak”, *Nederlands Juristenblad* 19 maart 1983.

Herdenkingsnummer ter gelegenheid van de 100ste geboortedag van Eduard Maurits Meijers, *WPNR* 5504 van 12 januari 1980 met bijdragen van R.P. CLEVERINGA, K. WIERSMA, J. GILISSEN, A.R. BLOEMBERGEN, T.B. SMITH, W. VAN GERVEN, Alfred E. VON OVERBECK, R. FEENSTRA en D.J.M. DE HONDT.

„De invoering van het nieuw B.W.”, *Nederlands Juristenblad*, 2 januari 1992, met bijdragen van J. DE BOER, E.O.H.P. FLORIJN, J.M. POLAK, H.C.F. SCHOORDIJK, W.C.L. VAN DER GRINTEN, N.J.H. HULS, M. STORME en A.S. HARTKAMP.

E.O.H.P. FLORIJN, *Ontstaan en ontwikkeling van het nieuwe Burgerlijk Wetboek*, 1995.

B. VAN CAMP en C.J.H. JANSEN, „De lotgevallen van de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht in België en Nederland” in de *Jubileumbundel van de Vereniging*, 1947-1997.

Voor publicaties van Meijers zij verwezen naar de *Bibliographie der geschriften van Prof. Mr. E.M. Meijers*, samengesteld door R. FEENSTRA, H.F.W.D. FISCHER, M.E. BLOK en F.B.J. WUBBE, Leiden, 1957.